

Είμαστε πλασμένοι να αφηγούμαστε ιστορίες

Ο βραβευμένος αμερικανός μυθιστοριογράφος, ο αποκαλούμενος από την κριτική «αμερικανός Τολστόν», σε μια προσωπική συνέντευξη στο «Βήμα»

THE LAMPYRINE KOYZEHI

Ο Τζόνθαν Φράνζεν παραλαμβάνει το Μεγάλο Βραβείο Λογοτεχνίας από τον πρόεδρο του Συνδέσμου Ούγγρων Εκδόσεων κατά τη διάρκεια της Διεθνούς Έκθεσης Βιβλίου στη Βουδαπέστη στις 23 Απριλίου 2015

Διακεκριμένος πεζογράφος και δοκιμογράφος, γνωστός οικολόγος με ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα πουλιά, επικριτής του Διαδικτύου, του Twitter, των ebooks και της εύκολης λογοτεχνίας, ο Τζόνθαν Φράνζεν ερχόμενος από τη Διεθνή Έκθεση Βιβλίου της Βουδαπέστης θα σταματήσει στην Αθήνα για να γνωρίσει τους Έλληνες αναγνώστες του. Τελικός προορισμός του η Λέσβος, όπου θα περάσει μια βδομάδα παραπλώνοντας τα πουλιά και γράφοντας ένα σχετικό άρθρο για το περιοδικό *Condé Nast Traveller*. Παρακολουθεί όσα συμβαίνουν στην Ελλάδα, όπως όλη η υφήλιος, μας είπε σε τηλεφω-

νική συνομιλία μας λίγο προτού φύγει από τη Νέα Υόρκη. Έχει στενούς δεσμούς με τη Γερμανία, γνωρίζει τη γλώσσα, σπούδασε εκεί δύο φορές χρόνια, έχει φίλους Γερμανούς. «Πολύ λοιπόν τους φίλους μου στη Γερμανία αναγνωρίζουν ότι το ευρώ είναι προβληματικό, ότι το ζήτημα είναι πιο περίπλοκο από θέσεις του τύπου "οι ανεύθινοι Έλληνες δεν πληρώνουν". Ο αριστερός Τίπας στις ΗΠΑ δείχνει πολύ συμπάθεια για την Ελλάδα. Σίγουρα υπάρχουν προβλήματα, όπως η φοροδιαφυγή, και ίσως ένας βαθμιά δημοσιονομικής πειθαρχίας να μην ήταν τελικά άσχημα για την ελληνική οικονομία, αλλά το να μετατραπεί ένα οικονομικό ζήτημα σε ζήτημα ηθικό, με καλούς και κακούς, Γερ-

μανούς ή Έλληνες, το βρισκόμαστε γελίο». Είναι προσηκτικό με τα λόγια του. «Θα μπορού να σας πω περισσότερα μετά τις δύο εβδομάδες που θα περάσω στην Ελλάδα» καταλήγει. Και έτσι η συζήτηση στρέφεται σε αυτό που ζέρι να κάνει καλά, στη λογοτεχνία.

■ **Τι πραγματεύεται το «Purity», το μυθιστόρημά σας που θα κυκλοφορήσει τον Σεπτέμβριο;**
«Έχω δεσμευθεί στον εκδότη μου να μην αποκαλύψω πολλά. Διαφέρει από τα προηγούμενα βιβλία μου, δεν είναι οικογενειακό μυθιστόρημα. Εκτυλισσεται σε διάφορα μέρη των ΗΠΑ, στο Τέξας, στο Ντένβερ, στην Καλιφόρνια και επίσης στη Νότια Αμερική, στη Γερμανία... Διαδραματίζεται στο παρόν και ασχολείται με το Internet και την πρόσβαση στην πληροφορία που προσφέρει το Διαδίκτυο. Είναι ένα μυθιστόρημα με πολλά μυθικά και, φυσικά, μυθικά και Διαδικτύου είναι ένας πολύ ασταθής συνδυασμός. Είναι ένα μυθιστόρημα που ρέει. Προσπαθώ πάντα να γράφω βιβλία που η αντίκρισή τους να μη γίνεται αργαρεία».

■ **Πίσω από το σοβαρό παρουσιαστικό και τους τρέμους τρόπους σας κρύβεται ένας γραφιάς που έχει καταφέρει να εξοργίσει τους πάντες. Η**

Οπρα και οι φεμινίστριες σας θεωρούν λευκό ελπίστη και μισογύνη, οι οπαδοί της τεχνολογίας, του Διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης σας λένε τεχνοφοβικό, ακόμη και οι οικολόγοι εξοργίστηκαν με το πρόσφατο άρθρο σας στον «New Yorker» για την κλιματική αλλαγή και γράφουν ότι θεωρείτε πως ο αγώνας είναι άσκοπος και καλό είναι να σηκώσουμε τα χέρια ψηλά ή να ασχολούμαστε με επιμέρους θέματα, με τα πουλιά όπως εσείς. Το έχετε βάλει σκοπό να προκαλέτε εντάσεις;

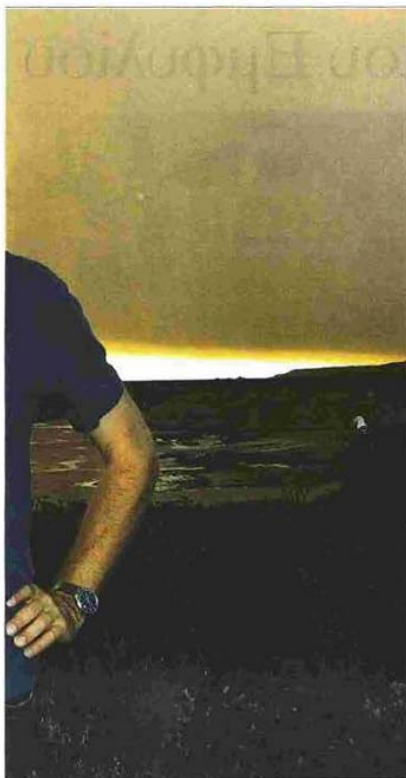
«Είναι δύσκολο να ερμηνεύσω αυτή την αντιπαλότητα χωρίς να φανεί ότι κολακεύω τον εαυτό μου. Η δική μου πεποίθηση είναι ότι λέω την αλήθεια αλλά ο κόσμος δεν θέλει να την ακούσει. Σε ό,τι αφορά την Οπρα και τη γυναίκα λογοτεχνία, έχω προβλήματα και έχω γράψει για περισσότερες παραγωγικές γυναίκες συγγραφείς παρά για άνδρες. Οι περισσότεροι άνθρωποι βολεύονται με στερεότυπες αντιλήψεις για τον κόσμο και τα πράγματα και δεν τις εξετάζουν, του τύπου "η Οπρα είναι υπέροχη και όποιος την αμφισβητεί είναι άθλιος". Δεν γράφω γι' αυτούς τους ανθρώπους, δεν γράφω για όλους, γράφω για όσους

θεωρούν ότι ο κόσμος είναι περίπλοκος και προσπαθώ να δώσω φωνή σε εκείνους που δεν μπορούν να μιλήσουν για τον εαυτό τους. Ίσως γι' αυτό γράφω τόσο πολύ για τα πουλιά, επειδή αυτά δεν μπορούν να μιλήσουν και να υπερκοιτιστούν τον εαυτό τους».

Σχετικά με την κλιματική αλλαγή, υπάρχουν πολλοί οικολόγοι που βασανίζονται γιατί ξέρουν ότι δεν έχουμε θέσει τις σωστές προτεραιότητες για την προστασία του περιβάλλοντος αλλά δεν τολμούν να ανοήσουν το στόμα τους γιατί έχουν πολλά να χάσουν. Εγώ δεν έχω τίποτα να χάσω. Η δουλειά μου είναι να λέω ανοιχτά τη γνώμη μου.

Το ίδιο και με το Internet. Δεν με νοιάζει αν ο κόσμος με μισήσει, η αλήθεια είναι ότι εξαιτίας του Internet οι συγγραφείς, οι δημοσιογράφοι, οι κριτικοί και οι ελεutheroi επαγγελματίες δεν μπορούν να βγάλουν το φεμά τους γιατί το Internet δεν πληρώνει. Κάποιος που έχει ανήκει και προσπαθεί να βγάλει μερικά χρήματα δεν μπορεί να διαμαρτυρηθεί γιατί θα καταλήξει persona non grata. Εγώ όμως μπορώ να μιλήσω για λογαριασμό του. Όλοι έχουν ξετρελαθεί με το Internet, εγώ έχω πρόβλημα μαζί του κι όταν διαβάζω ότι σκέφτονται κι άλλοι σαν κι εμένα νιώθω λιγότερο μόνος.

«Δεν γράφω για όλους τους ανθρώπους, δεν προσπαθώ να αλλάξω τον κόσμο. Γράφω για ανθρώπους που αισθάνονται μόνι στον κόσμο, για να τους πω ότι δεν είναι μόνι. Αυτό έκαναν άλλοι συγγραφείς για εμένα»

Ο Τζόνθαν Φράνζεν θα συναντήσει το ελληνικό κοινό την Τρίτη 28 Απριλίου, στις 7.30 μ.μ., στην Ελληνοαμερικανική Ένωση (Μασσαλίας 22), όπου θα συζητήσει με τον συγγραφέα και δημοσιογράφο του «Βήματος» Αναστάση Βιστωνίτη.

Συμβουλές προς επίδοξους συγγραφείς

■ Σε μια συμβουλή σας προς τους νέους συγγραφείς λέτε «ο αναγνώστης είναι φίλος, δεν είναι αντίπαλος ούτε θεατής». Τι εννοείτε με το «θεατής»;

«Έχω κατά νου ένα είδος επιλεκτικής λογοτεχνίας. Υπάρχουν δύο κατηγορίες λογοτεχνίας, εκείνη που λειτουργεί ως περιπέτεια για τον συγγραφέα και εκείνη που λειτουργεί ως παράσταση. Δεν μου αρέσει η δεύτερη, υποδηλώνει κάποιο είδος ελέγχου επάνω στον αναγνώστη, μια στάση του τύπου "κάθισε εκεί και θαύμασε την παράστασή μου". Αυτό που επιθυμώ να εκφράζει η μυθολογία, αυτή που γράφω και αυτή που διαβάζω, είναι ότι ο συγγραφέας πήρε κάποια ρίσκα γράφοντας, ότι μηκέ σε μια περιπέτεια και ότι προσκαλεί τον αναγνώστη στην περιπέτεια αυτή. Είναι κι εγώ παράσταση στο πρώτο και, σε έναν βαθμό, στο δεύτερο βιβλίο μου, ήμουν ένας νέος άνθρωπος που προσπαθούσε να εντυπωσιάσει τον κόσμο, αλλά από τη στιγμή που μαθαίνεις πώς να γράφεις ένα μυθιστόρημα πρέπει να πάψεις να το κάνεις αυτό, διαφορετικά το έργο σου είναι άμυχλο».

ρεύνηση ενός ζητήματος, και το πρώτο πρόσωπο βολεύει για αυτό.

Το τρίτο πρόσωπο στην αφήγησή του προσηύχεται νομίζω ότι είναι πιο οικείο από το πρώτο, ταυτιζόμαστε με αυτό ευκολότερα. Ο Χούμπερτ Χούμπερτ στη *Λολίτα* έχει μια πολύ ιδιαίτερη φωνή αλλά δεν μπορούμε να ταυτιστούμε εύκολα με τη Λολίτα, να φανταστούμε τι γίνεται στο μυαλό της και στην περίπτωση της η πρωτοπρόσωπη αφήγησή της ήταν εμπόδιο στην κατανόησή της. Είναι κακή συμβουλή να ενθαρρύνεις έναν νέο συγγραφέα να χρησιμοποιεί το πρώτο πρόσωπο γιατί μένει κολλημένος στον εαυτό του και δεν μαθαίνει να αποδέχεται άλλους χαρακτήρες. Σκεφθείτε τι επιτρέπει το τρίτο πρόσωπο στον Φλομπερ να κάνει στις αφηγήσεις του...».

■ Προτιμάτε τους παραδοσιακούς τρόπους αφήγησης επειδή είναι κλασικοί, με βαθιές ρίζες στην ανθρώπινη εμπειρία;

«Θα πήγαινα μακρύτερα και θα έλεγα ότι η αφήγησή όχι απλώς έχει βαθιές ρίζες στην ανθρώπινη εμπειρία αλλά αποτελεί το στοιχείο που μας ορίζει ως ανθρώπινα όντα. Τι είναι άνθρωπος; Δεν είναι μόνο ο κοινωνικό κ.τ.λ., είναι το *on* που λέει ιστορίες. Συναντάς κάποιον και τον ρωτάς: "Ποιος είσαι;" Και τι σου απαντά; Δεν σου λέει: "Είμαι ένας ζωντανός οργανισμός με ύψος 1,80 μέτρα που ζυγίζει 80 κιλά". Σου λέει "Τηνίθκα στην Ιταλία, οι γονείς μου χάρισαν όταν ήμουν επτά ετών, μετακόμισα με τη μητέρα μου στην Αμερική...". Έτσι συστήνεσαι σε κάποιον λέγοντας ποιος είσαι, λέγοντας την ιστορία σου. Επιπλέον, πώς ξέρεις ποιος είσαι; Ξέρεις ποιος είσαι γιατί ολόκληρη η ύπαρξή σου οργανώνεται ως μια μορφή αφήγησης, είτε είναι η αφήγησή μιας ολόκληρης ζωής είτε είναι η αφήγησή των γεγονότων μιας εβδομάδας. Η μνήμη είναι ένα σύνολο από ιστορίες και χωρίς μνήμη δεν μπορείς να μιλήσεις για τον εαυτό σου, ρωτάς όποιον έχει συναντήσει και απαντάς με τη νόσο Αλτσχάιμερ και θα σου το πει. Η αφήγησή λοιπόν μας ή στα γονίδια μας, είναι αυτό που μας ορίζει: είμαστε πλασμένοι να αφηγηστούμε ιστορίες. Όταν αφορά τη δική μου γραφή, ναι, είμαι παραδοσιακός στους τρόπους μου. Δεν τεμαχίζω την αφήγησή μου σε κεφάλαια των τριών γραμμών, δεν γράφω μυθιστορήματα χωρίς το γράμμα "ε". Ακόμη όμως και τα μυθιστορήματα χωρίς το γράμμα "ε" θα πρέπει να έχουν μια ιστορία να αφηγηθούν, αλλιώς γιατί να τα λέμε μυθιστορήματα».

Τα βιβλία του Τζόνθαν Φράνζεν κυκλοφορούν από τις εκδόσεις Οκείανια και Ψυχολόγος.

Ανακάλυψα γράφοντας ότι αυτή είναι η αποστολή μου».

■ Ποια ακριβώς;

«Ότι δεν γράφω για όλους τους ανθρώπους, ότι δεν προσπαθώ να αλλάξω τον κόσμο αλλά γράφω για ανθρώπους που αισθάνονται μόνι στον κόσμο για να τους πω ότι δεν είναι μόνι. Αυτό έκαναν άλλοι συγγραφείς για εμένα».

■ Τελικά, θεωρείτε το Internet απελευθέρωση ή σκληρά; Μέσο εκδημοκρατισμού ή χειραγώγησης;

«Όταν μεγάλωνα στη δεκαετία του 1960 και του 1970 κοροϊδευόμουν τον άπιστο κομφορμιστικό της δεκαετίας του 1950, αλλά πιστεύω πως τώρα, στο 2015, η μακρινή δεκαετία του '50 μοιάζει τρομερά αντισυμβατική σε σχέση με την υποδοχή στον κομφορμιστικό που έχει φέρει το Internet. Για να είμαστε δίκαιοι, είναι σημαντικό να βλέπουμε τα πράγματα στη σωστή τους προοπτική: σε σχέση με τα μεγάλα ζητήματα της σχετιορικής βίας, της κλιματικής αλλαγής, της μεταναστευτικής ή της οικονομικής κρίσης στην Ευρώπη είναι πολύπλευρα να παραπονιόμαστε για το Διαδίκτυο. Θεωρώ όμως πως είναι σαν να βρισκόμαστε πάλι στο μνημόνιο και να καθόμαστε στην καρέκλα του σχολείου και να θέλουμε όλα να φανόμαστε άνετοι και κοιλί. Ο βαθμός του κομφορμισμού στον

οποίο είμαστε έτοιμοι να υποκύψουμε στην εποχή του Internet είναι εντυπωσιακός. Είναι πολύ χειρότερα σήμερα από ό,τι τη δεκαετία του '50 στις ΗΠΑ».

■ Περιμένουμε σύντομα μια βιογραφία σας από τον καθηγητή Αγγλικής Φιλολογίας Φίλιπ Βάνισταϊν. Συνεργαστήκατε στη συγγραφή της;

«Ξέρετε, ντρέπομαι λιγάκι να μιλάω για αυτό, αισθάνομαι ότι θα έπρεπε να είχα πεθάνει πρώτα, προτού κυκλοφορήσει μια βιογραφία μου. Με τον Φιλ ννοηκόμαστε, διδάσκει στο κολέγιο όπου φοίτησα. Δεν τον είχα καθηγητή αλλά τον γκόμενο. Είναι εξαιρετικός αναγνώστης και έχει γράψει πολλές φιλολογικές μελέτες, του αρέσει η δουλειά μου και νομίζω πως τώρα ήθελε να γράψει ένα βιβλίο πιο εμπειρικό. Δεν θα έλεγα ότι πρόκειται ακριβώς για βιογραφία αλλά για μια ανάγνωση των έργων μου από μια βιογραφική οπτική. Μιλήσαμε σχετικά για ένα δίωρο και απάντησα σε ορισμένες ερωτήσεις του με email. Αυτή είναι η συνεργασία που είχαμε, τον έργο αφήσει κι έτσι, αισθάνομαι ότι θα έπρεπε να είχα πεθάνει πρώτα».

■ Σχεδιάζετε να γράψετε μια αυτοβιογραφία;

«Το "The Discomfort Zone" (Στη ζώνη της δυσφορίας) (2006) είναι μια προσωπική ιστορία, ένα memoir, και νομίζω ότι δεν πρό-

κειται για γράφο άλλο. Ποιος ο λόγος; Η ζωή των συγγραφέων είναι βαρετή. Για χρόνια ολόκληρα γράφεις καθημερινά στο γραφείο σου και περνάς τα βράδια με μια μπίρα και ένα βιβλίο. Δεν έκανα κάτι σημαντικό, δεν είναι να πεις ότι πήγα στη Γάζα και έλιξα το Παλαιστινιακό».

■ Νιώθετε ακόμη δυσφορία; «Ό ναι, ζω διαρκώς στη ζώνη της δυσφορίας».

■ Γιατί αισθάνεστε δυσφορία σήμερα;

«Για-τα-πά-ντα. Πηγαίνω στον φούρνο να αγοράσω ένα μπέικινγκ και αντιστοιχίζω αν μιλώ σωστά στον υπάλληλο που με εξυπηρετάει. Αισθάνομαι μια διαρκή κοινωνική δυσφορία, κάθε τρεις ώρες έχω την ανάγκη να μείνω λίγο μόνος μου. Χέες, για παράδειγμα, ήμουν έξω με φίλους για φαγητό και με έπιασε ανυπομονησία να γυρίσω στο σπίτι μου. Ο σεβτόρος αγρότης να μας φέρει τον λογαριασμό και δυο φορές σήκασα το κεφάλι μου να δω αν έρχεται. Ο φίλος μου να ιδαν και αμέσως αντιστοιχίζω αν πληρώσαμε τα αισθητά τους με την ανυπομονησία μου να πληρώσουμε και να φύγουμε. Είναι είμαι διαρκώς. Είναι ένα από τα ρίσκα του επαγγελματίου. Όταν ως συγγραφέας είσαι διαρκώς σε εγρήγορση, όταν έχεις συνείδηση ότι ο άνθρωπος γύρω σου είναι πλάσματα αληθινά, με συναισθήματα, πώς να μη νιώδες διαρκώς άβολα».